

مقاله پژوهشی

بررسی مقایسه ای میزان رضایت مندی از زندگی زناشویی زنان شاغل و خانه دار شهرکرد

سیمین طهماسبی*، جعفر مقدسی*، اعظم علوی*، محمد تقی مرادی**

دریافت: ۸۵/۹/۱۵، پذیرش: ۸۵/۱۲/۱۵

چکیده:

مقدمه و هدف: ازدواج مهمترین تصمیم در زندگی محسوب شده و در ازدواج رضایت از آن از اهمیت بسزایی برخوردار است. اشتغال زنان در بیرون از منزل یکی از عوامل موثر بر رضایتمندی از زندگی زناشویی است که این نسبت در جوامع مختلف متفاوت بوده و متاثر از عوامل فردی و اجتماعی جامعه می باشد. لذا این مطالعه با هدف مقایسه میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی در زنان شاغل و خانه دار شهرکرد انجام شد.

روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی-تحلیلی است که بر روی ۲۰۰ زن شاغل در آموزش و پرورش شهرکرد و ۲۰۰ زن خانه دار ساکن شهرکرد که به روش تصادفی انتخاب شده بودند انجام شد. ابزار گردآوری داده ها شامل دو بخش مشخصات دموگرافیک و پرسشنامه ۴۷ سوالی رضایتمندی از زندگی زناشویی انریچ بود که مستقیماً توسط نمونه های مورد پژوهش تکمیل و با استفاده از آزمونهای آماری ضریب همبستگی پیرسون و آزمون استقلال تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج: میانگین نمره انریچ در زنان شاغل $175/17 \pm 24/47$ و در زنان خانه دار $162/97 \pm 26/81$ بدست آمد ($p < 0/01$) و در بررسی میزان رضایتمندی و مشخصات دموگرافیک، بین میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی و محل تولد و وضعیت مسکن ($p < 0/05$) و میزان درآمد ($p < 0/01$) تفاوت معناداری وجود داشت. در حالیکه این تفاوت در زنان خانه دار بین رضایتمندی از زندگی زناشویی و سطح تحصیلات و تفاوت سنی با همسر معنی دار بود ($p < 0/05$).

نتیجه نهائی، اشتغال زنان حتی در بافت سنتی مانند شهرکرد نه تنها تأثیر سوء در رضایتمندی از زندگی زناشویی نداشته بلکه باتوجه به تأثیر آن بر امکانات رفاهی خانواده باعث افزایش میزان رضایتمندی گردیده است.

کلید واژه ها: رضایتمندی / زندگی زناشویی / زنان شاغل / زنان خانه دار

* مربی گروه پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد (Jafar_moghaddasi@yahoo.com)

** کارشناس پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد

مقدمه :

ازدواج عملی است که پیوند بین دو جنس مخالف را بر پایه روابط جنسی پایا موجب می شود . ازدواج را می توان به عنوان مهمترین تصمیم گیری در زندگی افراد جامعه در نظر گرفت که به دلیل اثرات مستقیم آن بر بافت خانواده نظر بسیاری از متخصصین روانی را به خود جلب کرده است . (۱) بر مبنای این پیمان نقش های خوشه ای فرد افزوده می شوند و ارتباط جدید میان فردی در هر یک از زوجین گسترش می یابد و ادامه معاشرت ها و سبک زندگی قبلی نیز دگرگون می شود و زن و شوهر بایستی ارتباطات خود را به گونه ای آغاز کنند که بتوانند وظایف خانوادگی را بر مبنای انتظارات نهادی - اجتماعی به ثمر برسانند(۲). در هر ازدواج رضایت از ازدواج از اهمیت بسزایی برخوردار است اما میزان رضایت افراد به مقدار برآورده شدن انتظارات آنان بستگی دارد و این انتظارات بر اساس نیازهای اولیه و ارزش های فردی استوار است (۳) . در بررسی رابطه زناشویی و رضایتمندی از ازدواج آنچه بسیار اهمیت دارد توجه به پیچیدگی این پدیده اجتماعی و نقش عوامل بسیار مختلف در آن است. چرخ زندگی خانواده متأثر از عوامل مختلفی مانند همسر، سن فرزندان، طول مدت ازدواج و غیره می باشد و آنچه که حائز اهمیت است آن است که رضایتمندی فرد در درون خانواده و هم در ساختار جامعه سنجیده شود. به منظور بررسی تاثیر ساختار اجتماع بر روی رضایتمندی زناشویی (نوع اشتغال ، سیستم های آموزشی و نقش های جنسیتی و غیره) مطالعات متعددی صورت گرفته که هدف از آنها یافتن ارتباط بین ویژگی های فردی (رضایتمندی زناشویی) و ساختار اجتماع می باشد (۴،۵،۶). مطالعه خانم هاشمی و همکاران در پاکستان روی ۱۵۰ زن شاغل و خانه دار نشان می دهد که زنان با سطح تحصیلات بالا سازگاری بالاتری نسبت به زنان با تحصیلات پایین داشته اند (۷). اسپانیر و لوئیس چهار چوبی را جهت تفسیر رضایتمندی زناشویی ارائه دادند به عقیده آنها ۳ فاکتور عمده بر کیفیت زناشویی تاثیر دارد که عبارتند از :

- ۱- عوامل فردی و اجتماعی که شامل سطح سواد ، میزان درآمد، پیش زمینه اقتصادی همسر ، داشتن الگوهای نقشی و حمایت توسط دیگران می باشد .
 - ۲- رضایتمندی در زندگی در برگرنده ثبات اجتماعی اقتصادی ، شغل همسر ، ساختار خانوادگی و ... می باشد .
- بازخوردهای مثبتی که از طرف شوهر به زن وارد می شود که شامل دیدگاه حمایتی شوهر ، ارضاء عاطفی ،

وجود ارتباط لذت بخش و میزان تعامل شوهر می باشد(۸). همچنین پروفیسور یاماگوشی نشان داد که حمایت عاطفی با تخصیص وقت روزانه بیشتر برای زنان می تواند در رضایت از زندگی زناشویی نقش بسیار موثری داشته باشد ، این نتیجه از مطالعه ۱۱۳۰ زوج در ژاپن بدست آمد.(۹). اشتغال زن با ایجاد دگرگونی های بنیادی در ساخت شغلی جامعه ، نظام ارزشی سنتی ، توزیع نقش ها و پایگاه های زن و مرد تاثیر دارد (۱۰). ابعاد اشتغال زن یا مادر از عواملی منشاء می گیرد که خود در هر جامعه و با توجه به ارزش های حاکم در آن شبکه ای متمایز تشکیل می دهد که عمدتاً بهبود وضع اقتصادی خانواده ، امکان ادامه تحصیل فرزندان و علاقه از جمله عوامل اصلی بوده است اما در بین جوامعی که عامل اقتصادی را به سنجش دقیق گذارده اند علل روانی با اشباع نیازهای مادی زن عامل اساس اشتغال می گردد . در کشوری مانند ایران گرایش زنان به اشتغال همگام با دسترسی بیشتر آنان به سازمان های آموزشی در طی مدتی کوتاه در اغلب شهرهای بزرگ شدت یافت (۲). اما از آنجا که این امر با شتابزدگی در میان برخی گروهها مطرح گردید، اشتغال زنان از سوئی با مسائل حاد (در برخی موارد) مواجه گردید و از سوی دیگر اختلاف عقیده را در میان توده های مختلف مردم موجب شد(۱۰). این پدیده جامعه مخصوصاً خانواده ایرانی را از جهاتی بسیار تحت تاثیر قرار داد. البته مطالعه ویجی یانتیمالا و همکاران در هند نشان داد که زنانی که تشابه شغلی بیشتری با همسران شان دارند ، از رضایتمندی از زندگی بالاتری برخوردارند. (۱۱) لذا با علم به اینکه رضایتمندی از زندگی زناشویی زنان شاغل متأثر از عوامل فردی و اجتماعی است این مطالعه با هدف بررسی تاثیر اشتغال در بافت سنتی شهری مانند شهرکرد بر میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی انجام شده است .

روش کار:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی - تحلیلی بوده که بر روی ۲۰۰ نفر زن شاغل در مدارس دبستان ، راهنمایی و دبیرستان شهر شهرکرد و ۲۰۰ نفر زن خانه دار مراجعه کننده به مراکز بهداشتی - درمانی شهر شهرکرد انجام گردید. روش جمع آوری اطلاعات پرسشنامه دو قسمتی بود که در قسمت اول آن اطلاعات دموگرافیک (شامل : سن، محل سکونت ، میزان تحصیلات ، میزان درآمد، وضعیت مسکن و تعداد فرزندان) و در قسمت دوم میزان رضایت مندی از زندگی زناشویی (۴۷ سئوال که از پرسشنامه اتریچ اقتباس شده است.) می باشد(۱۲). روایی

خانه دار متولد شهرکرد بودند. ۷۹٪ زنان شاغل دارای مدارک تحصیلی فوق دیپلم و بالاتر و ۹۵/۵٪ زنان خانه دار تحصیلات زیر دیپلم داشتند، ۵۲/۵ درصد زنان شاغل و ۷۳/۵ درصد زنان خانه دار دارای مسکن شخصی بوده‌اند.

براساس نتایج این مطالعه میانگین نمره انریچ در زنان شاغل $175 \pm 24/47$ و در زنان خانه دار $26/81 \pm 162/97$ بدست آمد ($p < 0/01$).

آزمونهای آماری ارتباط معنی داری بین میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی در زنان شاغل و محل تولد نشان داد ($p < 0/05$) در حالی که این ارتباط در زنان خانه دار معنی دار نبود. بین میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی در زنان شاغل و سطح درآمد آنان ارتباط معنی داری وجود داشت ($p < 0/01$) در صورتیکه این ارتباط در زنان خانه دار معنی دار نبود. هم چنین تفاوت معنی داری بین میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی در زنان شاغل و تفاوت سنی با همسر نشان نداد در حالیکه این اختلاف در زنان خانه دار معنی دار بود ($p < 0/05$). (جدول ۱)

پرسشنامه با استفاده از روایی محتوای و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۳ سنجیده شده است (۱۰). روش نمونه گیری در زنان شاغل بصورت خوشه ای در بین مدارس مناطق یک و دو شهرکرد و در زنان خانه دار بصورت آسان و تصادفی با مراجعه به مراکز ۹ گانه بهداشتی درمانی شهر شهرکرد از بین مراجعه کنندگان صورت می گرفت. پرسشنامه مستقیماً در اختیار واحدهای مورد پژوهش قرار گرفته و تکمیل می گردید. نحوه نمره گذاری در این پرسشنامه بدین صورت است که از کاملاً موافق (۱)، موافق (۲)، نسبتاً موافق (۳)، نسبتاً مخالف (۴)، مخالف (۵) و کاملاً مخالف (۶) به ترتیب از ۱-۶ نمره داده شد و به سوالات منفی نمره معکوس داده می شد (۱۲). سپس میانگین نمرات بدست آمده در دو گروه سنجیده شد و توسط نرم افزار spss با استفاده از آزمون آنالیز واریانس و تی زوجی مورد مقایسه قرار گرفت و سطح معنی داری آن ($p < 0/05$) در نظر گرفته شد.

نتایج:

میانگین سنی زنان شاغل و خانه دار به ترتیب $35 \pm 4/1$ و $31 \pm 9/7$ ($p > 0/05$) و 79% زنان شاغل و $74/5\%$ زنان

جدول ۱: مقایسه میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی (بر اساس پرسشنامه انریچ) واحدهای پژوهش با مشخصات دموگرافیک آنها

مشخصات دموگرافیک	تعداد	شاغل		خانه دار	
		میانگین	P value	میانگین	P value
زیر دیپلم	۲	۱۱۴۰±۲۲/۱		۱۱۹	۱۵۹/۰۵±۲۲/۱
سطح تحصیلات	۴۰	۱۶۷/۶۵±۲۳/۲	> 0/05	۶۸	۱۶۸/۸۵±۲۳/۵
فوق دیپلم و بالاتر	۱۵۸	۱۷۱/۱۹±۲۸/۷		۱۳	۱۶۸/۱۵±۲۴
زیر ۵۰ هزار تومان	۱۳	۱۵۵/۷۶±۲۳/۱		۳۵	۱۵۴/۶۰±۲۳
میزان درآمد	۶۱	۱۶۶/۵۰±۲۴		۸۴	۱۶۳/۳۶±۲۹/۱
بین ۵۰-۷۰ هزار تومان	۱۰۰	۱۶۹/۹۰±۲۳/۲		۵۳	۱۶۶/۳۳±۲۵/۳
بین ۷۰-۱۰۰ هزار تومان	۲۲	۱۸۵/۳۶±۲۴/۱	< 0/01	۲۰	۱۶۳/۵۵±۲۴/۲
بین ۱۰۰-۱۵۰ هزار تومان	۴	۱۹۶/۲۵±۲۳/۳		۸	۱۷۱/۷۵±۲۸/۴
۱۵۰ هزار و بالاتر	۱۴	۱۸۰/۵۵±۲۲/۶		۷	۱۵۱/۵۷±۲۳/۱
تفاوت سنی با همسر	۷۸	۱۶۶/۸۹±۲۱/۴		۳۲	۱۶۲/۰۳±۲۴/۵
۱-۳ سال	۳۶	۱۷۱/۷۲±۲۳/۵	> 0/05	۴۰	۱۷۰/۲۷±۲۳/۶
۳-۵ سال	۳۹	۱۷۲/۲۸±۲۹/۲		۵۰	۱۶۷/۸۲±۲۵/۷
۵-۷ سال	۳۳	۱۶۹/۳۶±۲۵		۷۱	۱۵۷±۲۴/۱
بالای ۷ سال	۶	۱۶۶/۵±۲۷		۱۹	۱۷۰/۹۴±۲۱/۳
بدون فرزند	۱۳	۱۷۵/۸۴±۲۹/۲		۴۶	۱۶۳/۷۱±۲۹
تعداد فرزندان	۳۲	۱۶۹/۸۷±۲۴/۳	> 0/05	۴۱	۱۶۷/۵۸±۲۳/۷
یک فرزند	۷۷	۱۷۰/۶۶±۲۲/۲		۳۵	۱۵۸/۳۵±۲۵/۷
سه فرزند و بیشتر	۷۲	۱۶۹/۰۶±۲۸/۶		۵۹	۱۵۹/۴۲±۲۴/۳
بدون فرزند	۱۴۹	۱۷۶/۷۶±۲۴/۶		۱۵۸	۱۶۴/۳۱±۲۷/۳
شهرکرد	۵۱	۱۶۷/۹۱±۲۳	< 0/05	۴۲	۱۵۷/۹۲±۲۴/۵
دیگر شهرها	۱۵۷	۱۷۷/۰۱±۲۴/۴		۱۰۵	۱۵۹/۹۱±۲۲/۰۳
محل تولد	۵۳	۱۶۷/۷۱±۲۴/۱	< 0/01	۹۵	۱۶۵/۷۴
دارای مسکن	۷	۱۷۳/۱۴±۲۶/۶			
وضعیت مسکن	۱۹۳	۱۷۰/۰۶±۲۴/۴	> 0/05		
اجاره ای					
مسکن شخصی					
شغل دوم					
بله					
خیر					

بحث:

همان طور که یافته ها نشان داد بیشترین میزان رضایت مندی زنان شاغل و خانه دار مربوط به کسانی است که محل تولدشان چهارمحال و بختیاری بوده است. تفاوت های فرهنگی در نقاط مختلف به دلیل تفاوت سبک زندگی می تواند بر میزان رضایت مندی از زندگی زناشویی تاثیر بگذارد (۱۳). مطالعات برومن در میشیگان نیز تایید می کند که تفاوت های جغرافیایی یک عامل مهم تاثیرگذار بر رضایت از زندگی مشترک است (۱۳). و همچنین تعارضات زناشویی بدلیل تفاوت های فرهنگی بیشتر می شود (۱۲). با افزایش سطح تحصیلات میزان رضایت مندی از زندگی زناشویی نیز افزایش یافت که این یافته با تحقیق تلسیز مطابقت دارد (۱۴) همچنین یافته های خانم هاشمی و همکاران در پاکستان نیز نشان داد که میزان استرس و افسردگی در زنان تحصیل کرده پایین تر بوده و این زنان سازگاری مناسب تری در زندگی مشترک تجربه می کنند (۷). در این مطالعه با افزایش میزان درآمد در زنان شاغل میزان رضایت مندی نیز افزایش یافت. به عقیده در خانواده هایی که بار مالی تنها بر دوش یک نفر (پدر) در خانواده نباشد و همسر وی نیز پا به پای او در امرار معاش و کسب درآمد تلاش می کند احساس رضایت بیشتری از زندگی زناشویی در مقایسه با خانواده های تک درآمد دارند (۱۴). درآمد و توانایی مالی از متغیرهایی است که بر روابط زناشویی افراد تاثیر ویژه دارد و امکانات مالی مطلوب احتمال اصطکاک میان زن و شوهر را کاهش می دهد. مطالعه سیلی بر روی ۷۶ زن شاغل و ۶۸ زن خانه دار کنیا نشان داد که هم بستگی منفی بین سطح درآمد خانواده و سواس، افکار بدبینانه، اضطراب، افسردگی و سایر علائم روان شناختی وجود دارد و این علائم در زنان خانه دار بیشتر می باشد (۱۵).

در بررسی میزان رضایت مندی از زندگی زناشویی و تفاوت سنی با همسر، در زنان شاغل تفاوت معنی داری وجود نداشت در حالی که این میزان در زنان خانه دار معنی دار بود. با وجود این که سن ازدواج ربطی به رضایت مندی زناشویی ندارد لیک شکاف سنی با همسر می تواند بر ابعاد کیفی و نوع پیوند زوجین تاثیر بگذارد ولی تاثیر این عوامل در همه شرایط یکسان نیست (۱۶) مطالعه ویجی یانتیمالا نشان می دهد که زنان شاغلی که با همسر خود همسن بوده یا حداکثر ۵ سال تفاوت سنی داشته اند،

رضایت از زندگی زناشویی بالاتری را گزارش کرده اند (۱۱). با توجه به این که زنان خانه دار در زمان عدم حضور همسران خود به کارهای منزل رسیده و هنگام حضور او در منزل زمان بیشتری را با هم می باشند ولی زنان شاغل در زمان حضور در منزل به کارهای خانه رسیده و کمتر وقت گفتگو، بحث و تعامل افکار را پیدا می کنند. لذا تفاوت های سنی در زنان شاغل کمتر موجب ناراضی آنان از زندگی می گردد.

در بررسی میزان رضایت مندی از زندگی زناشویی و تعداد فرزندان آزمون های آماری در هیچ کدام از زنان شاغل و خانه دار تفاوت معنی داری را نشان نداد. به عقیده برن هر چند بعضی از تحقیقات میزان رضایت مندی زوجین خانه های خلوت را بیشتر از خانواده های پر جمعیت می دانند لیکن اغلب زنان خود را با هم زیستی با فرزندان در زیر یک سقف وفق داده اند (۱۷). البته مطالعات برومن و یاماگوشی نشان داد که بین تعداد فرزندان (بیش از ۲ کودک) و رضایت از زندگی زناشویی رابطه منفی وجود دارد که البته شاپیرو ادعان نمود که میزان اشتیاق و علاقه شور به کودک و همسر در این رضایت مندی بسیار تاثیر دارد (۱۸).

در پژوهش حاضر میانگین نمره رضایت مندی انریچ در خانم های خانه دار کمتر از زنان شاغل می باشد که آزمون تی تست تفاوت معنی داری را بین نمرات دو گروه مورد پژوهش نشان داد. در زمان های قدیم برابری اشتغال زن و مرد به وضعیت زناشویی آسیب وارد می نمود. اما امروزه این فکر تقویت شده که اشتغال زنان در کنار مردان می تواند در ثبات زناشویی آنان نقش موثری داشته باشد. اشتغال زنان تاثیر مثبت بر رضایت مندی از زندگی زناشویی داشته و باعث گردید که زنان در امور اساسی زندگی قدرت تصمیم گیری بالاتری داشته باشند (۱۵). در تحقیقی که ذوالفقاری به منظور مقایسه سلامت روان زنان متاهل و خانه دار در شهر اصفهان انجام داد مشخص گردید که زنان متاهل خانه دار از شدت علائم بیشتر در زمینه های اختلال روانی و افسردگی و اختلال کارکرد اجتماعی برخوردار بودند (۳). همچنین تحقیقی که صالحی با عنوان اثر تعدد نقش ها و احساس رضایت از آن بر میزان عزت نفس و فشار روانی در دبیران زن انجام داد نیز مشخص گردید که میزان عزت نفس زنانی که دارای نقش پذیری بیشتری هستند زیادتر از آن هایی است که نقش

- Journal of Family Therapy 2005; 33 (1): 61-83.
7. Hashmi H, Khurshid M, Hassan I. Marital adjustment, stress and sepression among working and non-working married Women. IJMU 2007;2(1):3-8.
 8. Spanier GB, Lewis RA. Marital quality: A review of the seventies. Journal of Marriage and the Family 1980; 42:825-39
 9. Yamagushi K. Marital satisfaction and work-life balance: A Viewpoint Indispensable to mitigating fertility decline. RIETI 2006;054. <http://www.rieti.go.jp/en/publications/summary/06090000.html>
 ۱۰. وکیلی افسانه. بررسی عوامل موثر در رضامندی زنان شاغل از زندگی زناشویی پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ۱۳۶۷.
 11. Vaijayanthimala K, Bharati K, Bharati P. Socio_ Economic Heterogomy and Marital Satisfaction. J Hum Ecol 2004;15(1):9-11.
 12. Amato PR, Rogers JR. A Longitudinal Study of Marital Problems and Subsequent Divorce. Journal of Marriage and Family 1997;59: 612-24.
 13. Bramon CL. Marriage in Michigan ,factors that affect satisfaction IPPSR 2000; <http://www.ippsr.msu.edu/Publications/bp0048.pdf>
 14. Telsiz M. Adolescents views on the parental roles: A Turkish study. International Journal of Sociology of Family 1998; 28: 69-77.
 15. Cilli AS, kaya N, Bodur S, Ozkan Drl, Kucur R. A comparative analysis of the psychological symptoms observed in the workink women and housewives. Selçuk University department of psychiatry, public Health Branch. 2006;5:21. <http://www.aile.selcuk.edu.tr/text/article1.htm>
 16. Tilly L, Scott JW. Women, work, and family. New York.: Methuen & Co; 1987:157.
 17. Brun H. Family living arrangement and marital satisfaction in couples with young
- پذیری کمتری دارند (۱۹).
- نتیجه نهایی:**
- اشتغال زنان حتی در بافت سنتی مانند شهرکرد نه تنها تاثیر سوء بر رضایتمندی از زندگی زناشویی نداشته بلکه با اهتمام بر تاثیر آن بر امکانات رفاهی خانواده (وضعیت مسکن و میزان در آمد) باعث افزایش میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی گردیده است.
- سپاسگزاری:**
- بدین وسیله از دانشجویان خانم پروین حیدری زاده، لیلی محمدعلی نوروزی، نسرين سهرابی و زهرا حیدری که در جمع آوری این پرسشنامه ها ما را یاری داده اند همچنین مسئولین و پرسنل محترم مراکز بهداشتی درمانی شهرکرد و آموزگاران و معلمان مدارس ناحیه ۱ و ۲ شهرکرد که در تکمیل پرسشنامه ها همکاری نمودند تشکر و قدردانی می شود.
- منابع:**
1. Louise AT, Joan W S. Women, Work, and Family. New York: Routledge (UK)
 ۲. ساروخانی باقر. مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده. تهران: انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵: ۵۸.
 3. Blum JS, Mehrabian A. Personality and temperament correlates of marital satisfaction. Journal of Personality. 1999;67: 93-125.
 ۴. فرقانی رضوان. بررسی اثربخشی آموزش گروهی شناختی رفتاری در رضایت زناشویی زوجین در شهرکرد. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی بالینی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۲.
 ۵. کوچکی اعظم. بررسی میزان شادمانی بین زنان شاغل و خانه دار در شهرستان خمینی شهر در سال ۱۳۸۲. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره و راهنمایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان ۱۳۸۲.
 6. Faulkner RA, Davey M, Davey A. Gender-Related Predictors of Change in Marital Satisfaction and Marital Conflict. *American*

children. Journal of marriage and family 2002; 64(1) : 33-59.

۱۸. صالحی جواد. بررسی اثر تعدد نقش و احساس رضایت از آن بر میزان عزت نفس و فشار روانی در دبیران زن. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی. دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ۱۳۷۸.

19. Shapiro A, Gottman JM, Carrere S. the Baby and Marriage : Identifying Factors that Buffer against Decline in Marital Satisfaction after the First baby arrives. J Fam Psychol 2000 ;14(1):59-70.